

LETECKÉ NÁLETY NA PARDUBICE

V ROCE 1944 (souhrnný přehled)

Zdeněk BIČÍK

Druhá světová válka byla nejhroznější válkou, která lidstvo v jeho historii postihla - stála na padesát miliónů obětí. Byla střetnutím fašistických sil s blokem Spojenců, Sovětským svazem, Velkou Británií a Spojenými státy americkými a skončila naprostou porážkou hitlerovského Německa a jeho spojenců.

Válka zasáhla svými důsledky i naši republiku, i když frontovými oblastmi se v jejím závěru staly jen Slovensko a Morava. Letecká válka se však i v českomoravském prostoru projevovala od samého počátku, zvláště pak od léta roku 1944, kdy probíhala v plné síle mohutná strategická ofenzíva spojeneckých leteckých sil proti Německu. Tehdy se zájmy velení angloamerického letectva soustředily i na české země. Situace na frontách se pro spojence v létě 1944 vyvíjela příznivě - sovětská armáda pronikala do Rumunska, byla úspěšně provedena invaze do Francie a také na frontě v Itálii spojenci postupovali. Získali i naprostou nadvládu ve vzduchu a ničili německé území těžkými nálety.

V roce 1944 se dostaly i české země do akčního doletu leteckých sil 15.letecké armády USA, mající své základny v jižní Itálii, současně byly ovšem i dosažitelné 8.leteckou armádou ze základen ve Velké Británii a britským královským letectvem. V letních měsících roku 1944 vrcholila první fáze leteckých útoků zaměřených na průmysl pohonných hmot, t.zv. "bitva o benzín". I u nás se např. odrazila prvním náletem na Most 12.května a opakovaným útokem 21.července 1944.¹⁾

Dalším cílem v rámci této ofenzivy se staly v noci 22.července 1944 Pardubice, v té době takřka čtyřicetitisícové město s rozvinutým průmyslem. Jako sídlo mnoha úřadů, důležitý komunikační uzel a průmyslové centrum celých východních Čech měly i významné místo ve válečné výrobě. Silná vojenská posádka a letiště (tehdy výcvikové stíhací středisko) zdůrazňovaly jejich vojenský význam. Z průmyslových podniků to byla především rafinerie minerálních olejů firmy David Fanto ve Svitkově, jež se ocitla na seznamu cílů spojeneckého letectva. Tak se Pardubice staly městem s nezaviděním hodným primátem "prvního bombardovaného města" v Čechách.²⁾

Pardubická rafinerie patřila k nejstarším podnikům chemické výroby. Byla postavena západně od města u křižovatky železničních tratí Pardubice - Praha a Chrudim - Rosice n.L. a zahájila provoz roku 1889. Za první republiky byla největší rafinerií v Československu; za války až do svého zničení vyráběla mazací oleje, asphalt, parafin a benzin (ten tvořil asi 28% roční výroby).

V průběhu první poloviny roku 1944 se stále častěji ozývaly v Pardubicích poplachové sirény. Protektorátní rozhlas zavedl i pravidelné relace o letecké situaci. V městě byla i zorganizována civilní protiletecká služba.³⁾ Široká veřejnost však stále nevěřila, že spojenecké letectvo bude útočit i na cíle v Čechách a na Moravě. Je nutné si uvědomit, že aktivní protiletecká obrana území tehdejšího Protektorátu Čechy a Morava byla velmi slabá; většina stíhacích leteckých jednotek zajišťovala především obranu vlastního říšského území a počet protiletadlových baterií v tomto prostoru byl minimální.

První nálet na Pardubice provedlo v noci 22.července 1944 mezi 00,25-00,48 hod. královské britské letectvo v síle 49 dvumotorových bombardérů Vickers Wellington a 16 čtyřmotorových strojů typu Consolidated B-24 Liberator (jeden B-24 byl odeslán na klamný útok do prostoru Prahy); 5 čtyřmotorových letounů typu Handley Page Halifax letělo jako značkaři a osvětlovači.

Značkaři skutečně cíl náletu, rafinerii, přesně vyhledali a osvětlili světelnými bombami. Osvětlovači však bomby vyhodili poněkud východněji od cíle, byly sneseny patrně i částečně větrem a bombardéry potom svrhly celý svůj pumový náklad (345 bomb typu MCDT 250 kg o tonáži 89 tun) na východní okraj města, ojedinělé bomby zasáhly Vinici, roh Jindřácká a Karlovy ulice a louky podél řeky Labe.

Neúspěch náletu, t.j. nezasažení určeného cíle, lze vysvětlit navigační chybou, časově nesprávně koordinovaným sledem letadel (značkaři, osvětlovači, bombardéry).

Bomby dopadly do poměrně řídké zastavěné části města, ale přesto zničily 23 domy, těžce poškodily 19, středně těžce 37 a lehce 58 domů. Nálet si vyžádal 43 mrtvých a 32 zraněných, z toho 20 těžce. Místní protiletecká služba a její složky se zhostily celkem dobře svého prvního válečného nasazení.

Nálet způsobil ve městě značnou paniku a demoralizaci. Nastal i velký odliv obyvatelstva z města na venkov. Protektorátní tisk, rozhlas a film využily neúspěšnou akci k obrovské propagační kampani, trvajicí řadu dní. Pro zahynulé oběti uspořádala městská rada na Pernštýnském náměstí pompézní veřejný pohřeb s tryznou. I to mělo značný psychický vliv na pardubické obyvatelstvo.⁴⁾

Královské letectvo při akci ztratilo jeden Liberator a pět Wellingtonů, z těchto přistál jeden stroj nouzově u Semína za Přeloučí,⁵⁾ další dva se zřítily na jižní Moravě.⁶⁾ K ostatním ztrátám letadel došlo zřejmě mimo území naší republiky.

Po neúspěchu královského letectva bylo patrně zničení rafinerie světe-no 15.letecké armádě USA. Bojový rozkaz z 23.srpna 1944 určil, že 24.srpna bude proveden dvěma silnými svazy (55. a 5. bombardovací Wing) útok na rafinerii a v sousedství ležící vojenské letiště.

Po 7.hodině odstartovalo z řady jihoitalských základů takřka 300 čtyřmotorových B-24 Liberator a B-17 Flying Fortress a vydaly se na víc jak 1000 km dlouhou cestu k cílům. Jako ochranný doprovod vzlétly stíhačky typů Lockheed P-38 Lightning a North American P-51 Mustang v síle opřes 200 strojů. Letová trasa vedla přes Jaderské moře na Terst, Lincec a v prostoru Jindřichova Hradce vnikly svazy nad české území, aby s kurzem přes Havlíčkův Brod, Hlinsko a Chrudim zamířily k cíli.

Letecký poplach odhoukaly sirény v Pardubicích v 11,50 hod., kdy bombardéry 55.wingu se pohybovaly od Havlíčkova Brodu k severu. Ve 12,18 hod. hlásila pozorovatelná na Zelené bráně větší množství letadel jižně od města a krátce nato byl nálet na rafinerii zahájen. V podniku vypukly ihned velké požáry a mohutný sloup tmavého dýmu stoupal k nebi, doprovázen explozemi.

Nálet provedly čtyři vlny Liberatorů v síle 110 strojů mezi 12,18-12,21 hod. z výšky 6080-6992 m. Svrženy byly tříštivé bomby 250 kg

